

1.2. МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗРОБКИ ПРОГНОЗНОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЯК БАЗИ ДЛЯ ОЦІНКИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Гавриленко Н.В.

к.е.н., доцент кафедри обліку і економічного аналізу

*Первомайський політехнічний інститут Національного університету
кораблебудування імені адмірала Макарова*

Входження України в ВТО створює конкурентні умови діяльності вітчизняних підприємств. Підприємствам необхідний інноваційний шлях розвитку, який сприятиме виробництву конкурентної продукції, що задовольнятиме вимоги ринку. Існує велика кількість методик аналізу інноваційної діяльності господарюючих суб'єктів. Однак, їх переважна більшість були розроблені західними вченими, не враховують специфіки вітчизняних господарюючих суб'єктів, і вимагають застосування додаткових процедур адаптації перед їх безпосереднім використанням. Це дозволяє зробити висновки про те, що розробка нових і адаптація старих методик на новому матеріалі є актуальними напрямками наукових досліджень.

Актуальність обумовленої проблеми, її науково-практична значущість і, разом з тим, недостатня розробленість у вітчизняних умовах визначили вибір теми дослідження.

В розвиток економічної думки щодо інноваційної діяльності внесли суттєвий вклад зарубіжні автори: Й. Шумпетер, Р. Лукас, Р. Харрод, Д. Кларк. В Україні дослідження у цій сфері проводять Г. Андрощук, Ю. Бажал, В. Борецько, С. Онишко, Т. Печерська, М. Корінько, С. Шумська та інші.

Інновації передбачають не тільки створення чогось нового (новації), а і його одночасну практичну реалізацію. Період від виникнення новації до її перетворення (використання) у нововведення називається життєвим циклом інновації [1, с. 35]. При цьому під новаціями слід розуміти результат наукової, науково-технічної, інтелектуальної діяльності. У зв'язку з цим у світовій практиці вирізняють науково-дослідну та науково-технічну діяльність, спрямовану на одержання та застосування нових знань, а також дослідно-конструкторські розробки. Такою діяльністю займаються академічні інститути, науково-дослідні організації, вищі навчальні заклади, наукові колективи, науково-дослідні підрозділи підприємств, лабораторії [2, с. 182; 3, с. 421].

Для аналізу оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємства у закордонній практиці застосовуються наступні показники: чистий дисконтований дохід; внутрішня норма прибутку або коефіцієнт дисконтування; проста норма прибутку; проста норма прибутку на акціонерний капітал; коефіцієнт фінансової автономності проекту; коефіцієнт поточної ліквідності; строк окупності інвестицій, спрямованих на реалізацію інноваційного проекту [4, с. 242]. Аналіз поточної інвестиційної діяльності також має велике значення, оскільки забезпечує контроль за виконанням прийнятих рішень [5, с. 189].

Вивчення економічної літератури дозволило запропонувати наступне визначення тематичного аналізу як групування за значущістю виробничих процесів за обраним напрямком, порівняння документів за змістом, дослідження складу і часової динаміки інформаційних потоків для розрахунку та інтерпретації показників, що характеризують процеси діяльності господарюючого суб'єкта.

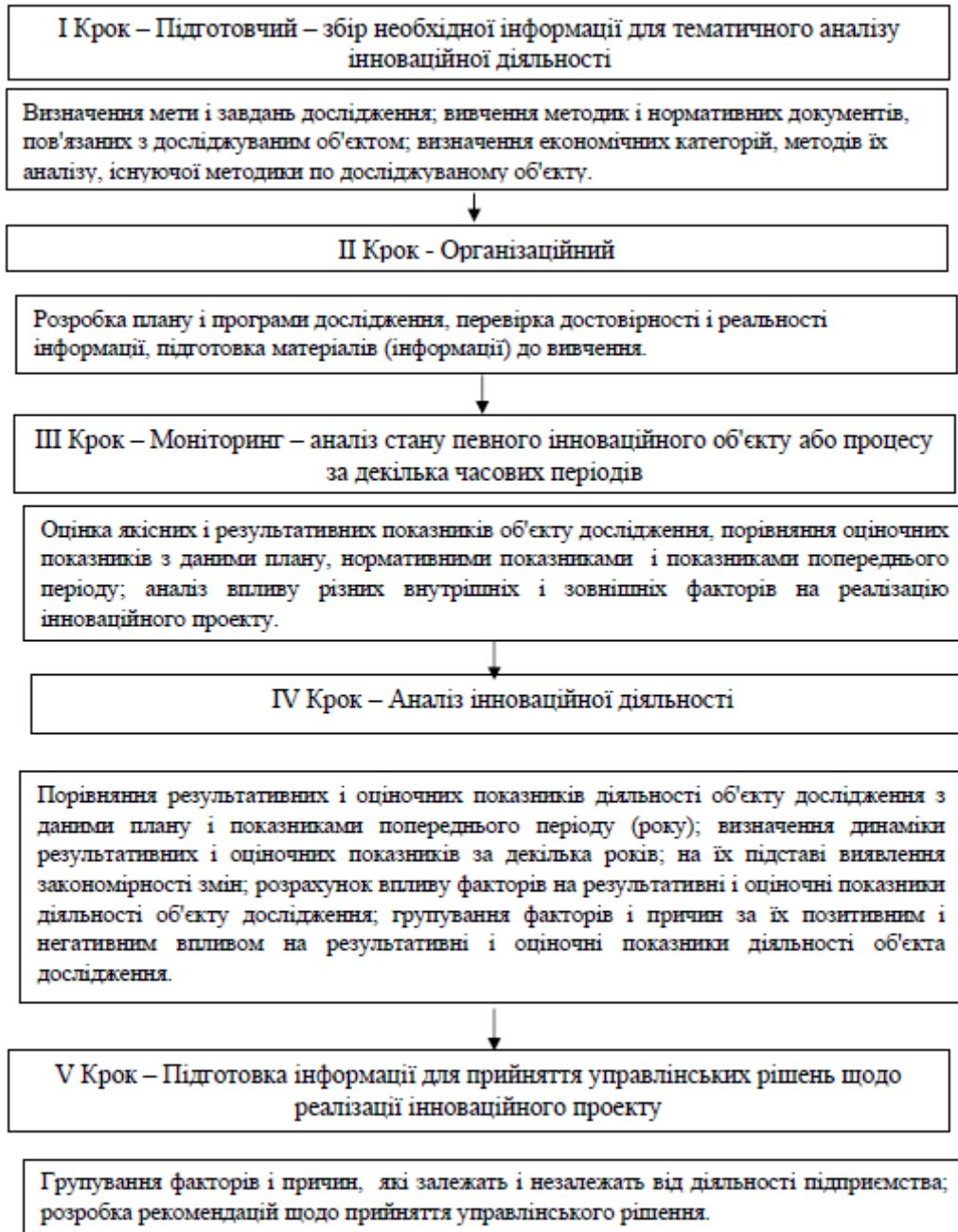

Рис. 1. Алгоритм тематического аналізу інноваційної діяльності підприємства

Після детального дослідження теоретичних основ аналізу інноваційної діяльності, нами було вибудовано кроки тематичного аналізу інноваційної діяльності підприємства (рис. 1), а також визначено завдання даного виду аналізу. Основні завдання тематичного аналізу інноваційної діяльності

підприємства полягають у наступному: аналіз напрямків науково-технічного та інноваційного розвитку вітчизняної економіки з урахуванням реальних умов ринкового споживання і вступу до ВОТ; аналіз інфраструктури інноваційної системи підприємства; аналіз ефективності результатів інтелектуальної діяльності підприємства; аналіз необхідності технологічного переоснащення виробництва підприємства для випуску інноваційної продукції; аналіз інвестиційних розробок, надання інформаційних чи інших послуг з виведення інноваційної продукції на ринок.

Процеси інтеграції тематичного аналізу інноваційної діяльності підприємства та менеджменту утворюють взаємодію двох концепцій управління господарською діяльністю та ділової мобільності підприємства.

Взаємодія менеджменту (як концепції управління) та тематичного аналізу інноваційної діяльності підприємства (як концепції інформаційної підтримки управління) створює можливість активізації ділової активності та зниження ризику прийняття помилкових управлінських рішень.

Тематичний аналіз інноваційної діяльності підприємства є виключно внутрішнім аналізом, який використовує різну інформацію, підпорядкований прийняттю обґрунтованих управлінських рішень.

Формування якісної інформації в системі управлінського обліку, що дозволяє проводити тематичний аналіз інноваційної діяльності підприємства можливе при чіткій сегментації його підприємницької діяльності. Сегментація інформації управлінського обліку необхідна для реалізації планово-аналітичної, контрольно-мотиваційної функцій управління підприємствами, які здійснюють інноваційну діяльність. Це пов'язано з тим, що сегмент є основною інформаційною одиницею управлінського обліку, яка виділяється для отримання звітної та прогнозовної інформації. Отже, від того, яким чином буде вирішено питання про сегментацію бізнесу, залежить подальше функціонування всієї системи управлінського обліку, в тому числі і успішність проведення тематичного аналізу інноваційної діяльності підприємства. Виходячи з цього в дослідженні докладно вивчені: сутність сегментів підприємницької діяльності, порядки їх формування та класифікація.

Елементи підприємницької діяльності слід розглядати в двох угрупованнях - інформаційному й організаційному. Інформаційні сегменти відрізняються надзвичайною різноманітністю, їх природа визначається індивідуальними особливостями, стратегією підприємства, галузевою належністю виробництва.

Розподіл підприємницької діяльності на інформаційні сегменти дозволяє організовувати процес бюджетування, здійснити контроль за виконанням плану кожним інформаційним сегментом, проаналізувати відхилення, тобто реалізувати планово-аналітичну функцію управління. Друга його функція - контрольно-мотиваційна реалізується з допомогою виділення організаційних сегментів при сегментації підприємства за центрами відповідальності. Таким чином, в будь-якій підприємницькій діяльності сегмент може позиціонуватися, принаймні, за двома ознаками - інформаційною та організаційною, тобто при обтяженні структурної одиниці підприємства витратами або доходами, за які

вона повинна відповідати, розподіливши, таким чином, фінансову відповідальність і створивши механізм мотивації, це може позитивно вплинути на організаційну поведінку менеджерів. Запропоновані підходи сегментації бізнесу спрямовані на максимальне задоволення запитів менеджменту підприємства, забезпечити при цьому мінімальні витрати на збір інформації. Сегментація підприємницької діяльності підприємства необхідна також в зв'язку з різноманітним вимогам, що пред'являються тематичним аналізом інноваційної діяльності підприємства до інформаційної бази, яка ним використовується.

Тематичний аналіз інноваційної діяльності підприємства є основною інформаційною базою управління стратегією і тактикою діяльності підприємства, що реалізує інноваційну діяльність підприємства. Через підготовку інформації для прийняття управлінських рішень (стратегічного і оперативного характеру), здійснюється ефективна реалізація інноваційних проектів. Інформаційне середовище тематичного аналізу інноваційної діяльності підприємства, згідно сегментації бізнес-процесів відображено на рис. 2.

Процеси інтеграції тематичного аналізу інноваційної діяльності підприємства та менеджменту утворюють взаємодію двох концепцій управління господарською діяльністю та ділової мобільності підприємства. Взаємодія менеджменту (як концепції управління) та тематичного аналізу інноваційної діяльності підприємства (як концепції інформаційної підтримки управління) створює можливість активізації ділової активності та зниження ризику прийняття помилкових управлінських рішень.

Тематичний аналіз інноваційної діяльності підприємства є виключно внутрішнім аналізом, який використовує різну інформацію, підпорядкований прийняттю обґрунтованих управлінських рішень.

Проведення тематичного аналізу інноваційної діяльності підприємствами в сучасних умовах можливо лише при створенні системи раціонального потоку інформації. Раціональний розподіл тематичних функцій аналізу між структурними підрозділами підприємств дозволяє згрупувати і систематизувати найбільш цінну інформацію, корисну для прийняття управлінських рішень менеджерами підприємства. При цьому тематичний аналіз інноваційної діяльності підприємства в умовах реалізації програм технічного переозброєння та розвитку набуває особливої значущості. До його виконання мають бути залучені співробітники, як інженерно-технічних, так і фінансово-економічних служб і підрозділів, що дозволить забезпечити відповідну глибину аналізу.

Координуючі функції тематичного аналізу інноваційної діяльності пропонуємо покласти на дирекцію з технічного розвитку, дирекцію з економіки та фінансів і дирекцію з обліку. Дані управлінські служби, які об'єднують інформаційні потоки з боку інших дирекцій, можуть дати комплексну оцінку стану та ефективності використання всіх наявних ресурсів для реалізації інноваційної діяльності підприємства, а також розробити заходи з метою підвищення конкурентоспроможності підприємства в цілому. Координація діяльності вищезазначених дирекцій дозволить провести модернізацію

обладнання та підвищити ефективність наявних у підприємства ресурсів для реалізації інноваційних проектів.

Система інформації та тематичний аналіз інноваційної діяльності підприємства взаємопов'язані. Спочатку тематичний аналіз базується на різноманітній вихідній інформації - сукупних даних, які всебічно характеризують господарську діяльність підприємства і є основою для його проведення. Потім, в результаті проведеного тематичного аналізу інноваційної діяльності підприємства генерується нова інформація, яка використовується в подальшому при плануванні та прийнятті управлінських рішень.

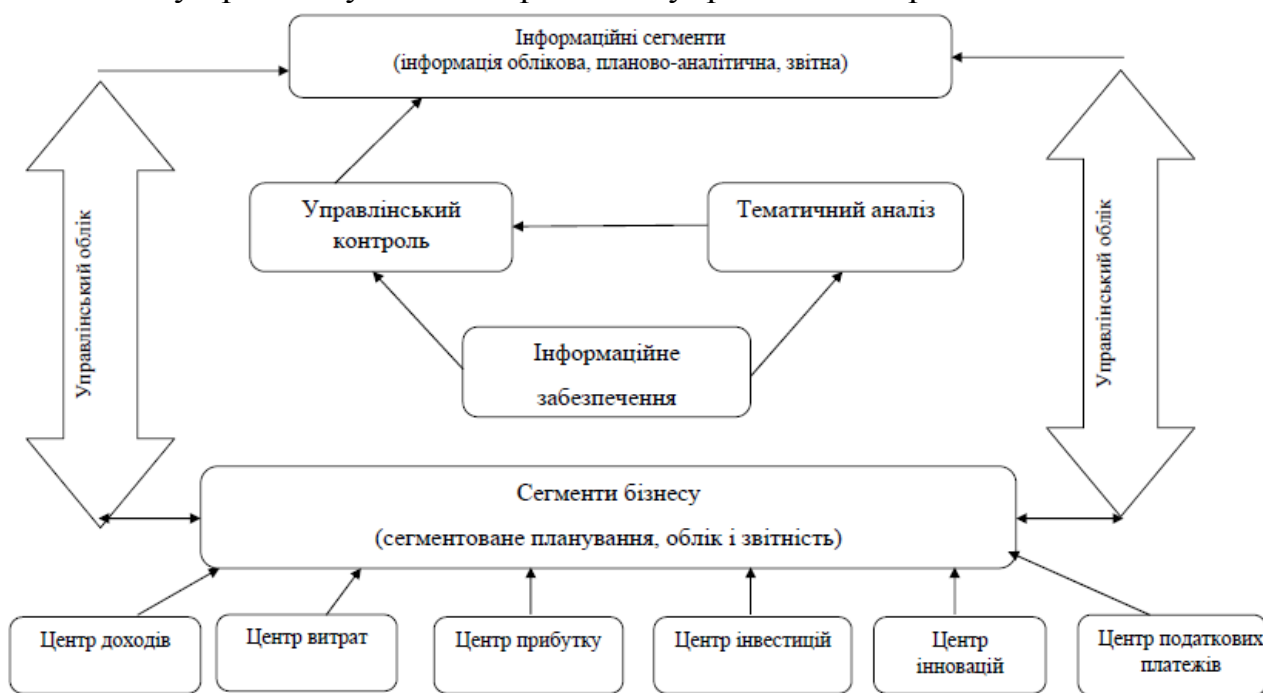

Рис. 2. Модель взаємозв'язку тематичного аналізу з системою управлінського обліку

В інформаційному забезпеченні тематичного аналізу інноваційної діяльності підприємства найважливіша роль належить системі бухгалтерського обліку (фінансовому та управлінському).

Саме бухгалтерський облік в повному обсязі відображає фінансово-господарську діяльність підприємства і її результати. Координація поточної фінансової, інвестиційної та інноваційної діяльності найбільш ефективна при формуванні центрів відповідальності.

Для підприємств, що реалізують інноваційні проекти, пропонуємо виділяти наступні центри відповідальності: центр доходів; центр витрат; центр інвестицій; центр інновацій; центр прибутку; центр податкових платежів та розробити схему взаємодії центрів відповідальності. Кожен центр відповідальності повинен створюватися для досягнення певних цілей. У таблиці 1 представлено запропоновану структуру центрів відповідальності, відділів підприємства і сформовану ними інформацію.

Таблиця 1

Структура центрів відповідальності, відділів підприємства і інформація, що ними формується

№ п/п	Назва відділу центрів відповідальності	Інформація
1.	Центр доходів	Формування портфелю замовлень на нові інноваційні продукти. Обчислення сум покриття витрат виробництва і продажу інноваційної продукції за її видами і групами, а також роботи окремих виробничих ділянок.
2.	Центр витрат	Групування матеріальних витрат, витрат на заробітну плату виробничих робітників на інноваційні види продукції. Групування загальновиробничих, загальногосподарських витрат і витрат на продаж інноваційної продукції в цілому по підприємству
3.	Центр інвестицій	Групування вкладення капіталу (власного і позикового) в розробку, впровадження та виробництво інноваційної продукції
4.	Центр інновацій	Забезпечення зростання продажу інноваційної продукції, максимізація прибутку за рахунок впровадження нових технологій, рентабельності інвестицій та фінансової стійкості підприємства в результаті впровадження організаційно – управлінських нововведень, підвищення ринкової вартості бізнесу
5.	Центр податкових платежів	Групування податкових платежів
6.	Центр прибутку	Групування доходів і витрат, фінансових результатів за видами діяльності, за групами інноваційної продукції
7.	Відділ контролю	Збір, фіксація інформації про здійснені операції в плановому періоді і передача її відповідному центру відповідальності, відділам з контролю і аналізу. Оперативний, підсумковий і перспективний контроль за виконанням бюджетів центрами відповідальності, виявлення відхилень фактичних і планових даних, а також причин їх виникнення. Формування звіту керівникам (підприємства, структурних підрозділів) для прийняття рішення щодо усунення виявлених змін
8.	Аналітичний відділ	Проведення оперативного, підсумкового і перспективного аналізу ефективності розробки бюджетів, рекомендацій менеджерам (підприємства, структурних підрозділів).
9.	Відділ бюджетування	Розробка взаємопов'язаних планів виробничо-фінансової діяльності підприємства та його структурних підрозділів, виходячи з оперативних, поточних та перспективних напрямків функціонування, контролю за виконанням даних планів, коригування впливу на відхиленні від параметрів їх виконання

Щоб інформація мала наочний характер, нами запропоновані форми звітності необхідні для проведення тематичного аналізу інноваційної діяльності підприємства: «Бюджет інвестицій», «Бюджет інновацій», «Прогнозний звіт про прибутки і збитки», «Прогнозний звіт про рух грошових коштів», «Прогнозний баланс ». Відмінною рисою всіх запропонованих форм звітності є розкриття в них деталізованих показників, що характеризують інноваційну

діяльність підприємства. Така деталізація дозволить проводити якісний аналіз ефективності інноваційної діяльності. Пропоновані форми звітності представляють вхідний рівень інформації, необхідної для перевірки ними тематичного аналізу інноваційної діяльності підприємства. Також для генерування даних тематичного аналізу інноваційної діяльності підприємства слід використовувати спеціальну форму звітності «Звіт про виконання бюджету інновацій».

Звітність по виконанню бюджетів забезпечить отримання достовірної інформації, розкриє можливості стратегічного розвитку і дозволить контролювати і координувати діяльність центрів відповідальності підприємства, проводити економічний аналіз підприємства, що реалізує інноваційну діяльність, тобто аналіз інноваційної діяльності підприємства.

Формування показників в розрізі центрів відповідальності спрямоване на забезпечення ефективного контролю за бізнес-процесами, який в свою чергу дозволить оперативно вносити коригування в зв'язку зі змінами в економічному процесі, які відбулися. Здійснення процесу бюджетування дозволить забезпечити збирання фактичної інформації про реалізацію інноваційної діяльності, контроль за її формуванням у внутрішній звітності і, тим самим буде сприяти проведенню тематичного аналізу інноваційної діяльності підприємства. В кожному центрі відповідальності формується інформація, на підставі якої здійснюється тематичний аналіз інноваційної діяльності підприємства. Ефективне функціонування діяльності підприємства, яке здійснює інноваційну діяльність, пов'язане з виділенням центрів відповідальності, що вимагає розробки індивідуальних методик аналізу інноваційної діяльності підприємства, спрямованих на оцінку ефективності реалізації інноваційного проекту, оцінку чистої поточної вартості проектних грошових потоків на величину економічного ефекту від впровадження інноваційних проектів, аналіз в розрізі центрів відповідальності.

Література:

1. Кантаєва, О. Удосконалення методики аналізу інноваційної діяльності для прийняття управлінських рішень [Текст] / О. Кантаєва, Є. Галушко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – №7. – С. 35-46.
2. Ендовицкий, Д. А. Организация контроля и анализа инновационной деятельности хозяйствующего субъекта [Текст] / Д. Ендовицкий, Н. Коменденко. – М. : Финансы и статистика, 2004. – 272 с.
3. Крылов, Э. И. Анализ эффективности и инновационной деятельности предприятия [Текст] / Э. И. Крылов, В. М. Власова, И. В. Журавкова. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 602 с.
4. Яцков, В. Инновационный путь развития в условиях экономических реформ [Текст] / В. Яцков // Проблемы науки. – № 7. – 2002. – С. 240- 246.
5. Лысенко, Д. В. Комплексный экономический анализ хозяйственной деятельности [Текст] / Д. В. Лысенко. – М. : Инфра-М, 2007. – 320 с.